

СЕКЦІЯ 13. ЕКОНОМІКА ФІРМИ

Зінченко О.В.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку і аудиту*

Сайко К.І.

студент

*Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

ОБЛІК ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВ

З переходом управління підприємств, орієнтованих на ринкову економіку, виникає проблема пошуку нових чинників з метою забезпечення ефективного функціонування. Відомо, що уникнути проблем у ході господарської діяльності навіть за умови прийняття найефективніших планів і найоптимальніших рішень неможливо. Для вирішення проблем управлінню необхідна інформація щодо результатів діяльності підприємства, що забезпечуються завдяки належно організованому обліковому процесі.

Облік виробничих запасів є трудомісткою і важливою ділянкою, оскільки сировина і матеріали займають біля 75% оборотних активів підприємства.

Впровадження П(С)БО 9 «Запаси» [2] та Плану рахунків [1] в обліковій практиці підприємств має суттєві проблеми методичного характеру, не вирішеність яких призвела: до порушення принципу уніфікації обліку та погіршення якості облікової інформації, внаслідок чого знизилась ефективність управління використання виробничих запасів.

Поділ обліку на фінансовий і управлінський призвели до різноспрямованості методик накопичення облікової інформації з метою складання фінансової звітності та для потреб управління. Це зумовлює до організації обліку виробничих запасів в межах єдиної бухгалтерії з поділом економічної інформації за двома напрямками – фінансової (здійснюється у відповідності до вимог П(С)БО 9 «Запаси»[2]) та управлінської (у відповідності з внутрішніми потребами, які не суперечать нормативному законодавству).

При обґрунтуванні методів обліку виробничих запасів слід визначити доцільність впровадження окремих елементів нормативного методу обліку (табл. 1). За загальною моделлю специфіка автотранспортних підприємств повною мірою не може відповідати нормативному методу обліку. Оскільки у більшості випадків неможливо оперативно документувати відхилення від норм.

Відхилення виявляють тільки після здійснення операцій, що суттєво впливає на такий чинник, а саме, сезонність через (в зимовий період споживається більше палива) яку втрачається контроль витрачання виробничих запасів, що не дає можливості щомісячно з'ясувати відхилення від норм.

Методи обліку виробничих запасів

Метод обліку	Характеристика
Нормативний метод обліку з звітністю за 15 днів	Передбачає списання витрат матеріалів відповідно до затверджених норм. В основі методики передбачено рівність кількості матеріалів в фізичній масі та показниках при використанні. Недоліком цієї методики є її недостатня оперативність.
Нормативний метод щоденної звітності	Найефективним для оперативного визначення витрат виробництва та втрат матеріалів є нормативний метод обліку витрат виробництва на основі щоденної звітності. При застосуванні даного методу реалізується можливість щоденного оперативного контролю та аналізу діяльності центрів відповідальності підприємства та своєчасного усунення виявлених недоліків у використанні матеріалів, дотриманні норм витрат. Але даний метод потребує відповідного способу документування витрат, який дозволяє уникнути дублювання показників в журналах і первинних документах та оперативно визначати відхилення від заданих норм за видами виробничих запасів в розрізі причин та винуватців.

В літературі з бухгалтерського обліку показники організації обліку виробничих запасів та їх обґрунтування розроблені недостатньо. Найповніше обґрунтована класифікація виробничих запасів, оцінка, аналітичний облік на складі, визначення документів руху та облік виробничих запасів у бухгалтерії. Менш дослідженими є номенклатура, номенклатури-цінники, реєстри обліку, застосування в обліку виробничих запасів обчислювальної техніки і методи контролю їх використання. Досить обґрунтованими є показники організації обліку виробничих запасів на підприємствах. Проте, як уже зазначалося, недостатньо публікацій, де висвітлюються галузеві особливості автотранспортних підприємств.

Традиційно класифікація виробничих запасів передбачала групування їх за економічним призначенням, виходячи із їх функціональної ролі, значення у виробничому процесі та технологічних властивостей на такі групи: сировина і матеріали; тара і тарні матеріали; куповані напівфабрикати; інші матеріали; паливо; будівельні матеріали; устаткування до встановлення; запасні частини [1].

Облік виробничих запасів у бухгалтерії на синтетичних рахунках ведеться відповідно Плану рахунків [1]. В обліковій практиці підприємств інформацію про виробничі запаси накопичують на рахунках узагальнено. На деяких підприємствах на субрахунку «Сировина і матеріали» накопичують і транспортно-заготівельні витрати, що призводить до неефективності облікових

процедур через громіздкість одержання необхідних даних у разі потреби. Тому, доцільно деталізувати та відображати на окремих аналітичних субрахунках.

Поточний облік виробничих запасів у бухгалтерії підприємства здійснюється переважно за обліковою вартістю, на підставі фактичної собівартості придбаних виробничих запасів.

Належна організація аналітичного обліку на складах та інших підрозділах підприємства визначає успішне виконання одного з завдань обліку – забезпечення збереження виробничих запасів від приймання до відпуску.

Питання організації складського господарства обліку виробничих запасів в економічній літературі визначено неоднозначно. Так, в одних джерелах не розкривається значення складського господарства, в інших є лише посилання на оформлення операцій на складі та за матеріально-відповідальними особами. Але є джерела, де достатньо розкрито значення складського господарства, що слугує передумовою раціональної організації обліку та контролю виробничих запасів.

Складське господарство передбачає обладнання спеціалізованих складів; закріплення виробничих запасів за окремими складами на основі розробленої класифікації; розміщення запасів (групи, підгрупи, типи, сорти, розміри) на спеціальних стелажах для забезпечення можливості їх приймання-відпуску, при інвентаризації перевірки наявності обладнання ваговимірними засобами, а також їх доставки зі складу до виробничих підрозділів відповідно встановленого графіку.

Особливостями організації складського господарства автотранспортних підприємств є забезпечення ємними чанами та іншими засобами для приймання виробничих запасів (паливно-мастильні матеріали), підготовки до використання, спеціалізованих складів для приймання і зберігання інших запасів, що використовують в процесі господарської діяльності.

Практика складського обліку виробничих запасів включає два варіанти, перший – традиційний за первісною вартістю, різницю якої збирають і розраховують окремо, а потім списують на витрати виробництва. Другий – виник з розвитком ринкових відносин, у зв'язку з достатньо вираженими інформаційними процесами та необхідністю застосування в обліку запасів – за фактичною вартістю. При надходженні виробничі запаси оприбутковуються за фактичною вартістю поставки, а їх витрачання оцінюють та списують за одним із обраних підприємством методом наведеним п. 16 П(С)БО 9 «Запаси» [2].

На складі підтримується локальна система аналітичних рахунків другого та третього порядків за кількісно-вартісними показниками, що забезпечує ведення обліку як за об'єктами, так і за місцями зберігання виробничих запасів. Записи в картках виробничих запасів на складі групують за номенклатурними номерами, що фіксується в документації відповідно проведених господарських операцій.

На досліджених підприємствах складський облік ведеться автоматизовано. Для обробки облікової документації застосовують різноманітні автоматизовані програми, які мають розрахунковий період, у межах якого виконуються операції з обліку руху виробничих запасів. Обліково-економічна інформація

про виробничі запаси базується на підставі бухгалтерської документації, яка передбачена для використання на підприємстві. Кожен документ має необхідну кількість показників для потреб управління. Вихідна зведена обліково-економічна інформація формується автоматично на підставі введених даних. Вся інформація отримується за будь-який визначений потребами управління період. Дані про виробничі запаси формуються за окремими групами рахунків, субрахунків, де зазначають використання запасів у виробництві за нормами та відхилення від норм.

Картки складського обліку відкриваються бухгалтерією на основі номенклатури-цінника та передаються матеріально-відповідальним особам. Рух виробничих запасів у картках обліку накопичують на підставі прибутково-видаткових первинних документів у день здійснення операцій та виводять щоденний залишок. При відпуску за лімітно-забірними картками (листами) такі записи фіксують у картках, які зберігаються протягом місяця разом із картками складського обліку. В кінці місяця підсумкові дані лімітно-забірних карток переносять до карток складського обліку.

Організація обліку і контролю виробничих запасів є комплексною системою способів збирання, класифікації, групування та обробки облікової інформації для цілей управління. Вона передбачає створення раціональних умов належного зберігання і обліку виробничих запасів, правильний розподіл функцій та узгодженість обліку між бухгалтерією та виробничими підрозділами підприємства з метою забезпечення ефективності облікових процедур.

Методичними завданнями обліку виробничих запасів є створення довідково-нормативної документації (номенклатурних цінників, норм витрачання виробничих запасів); способів обробки обліково-економічної інформації та її документально-юридичне обґрунтування для забезпечення достовірності обліку; синтетичне та аналітичне групування операцій з обліку виробничих запасів за місцями їх зберігання та методи контролю ефективного їх використання.

Список використаних джерел:

1. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.1999 р. № 291 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>.
2. П(С)БО 9 «Запаси», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 20 жовтня 1999 року № 246. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>